

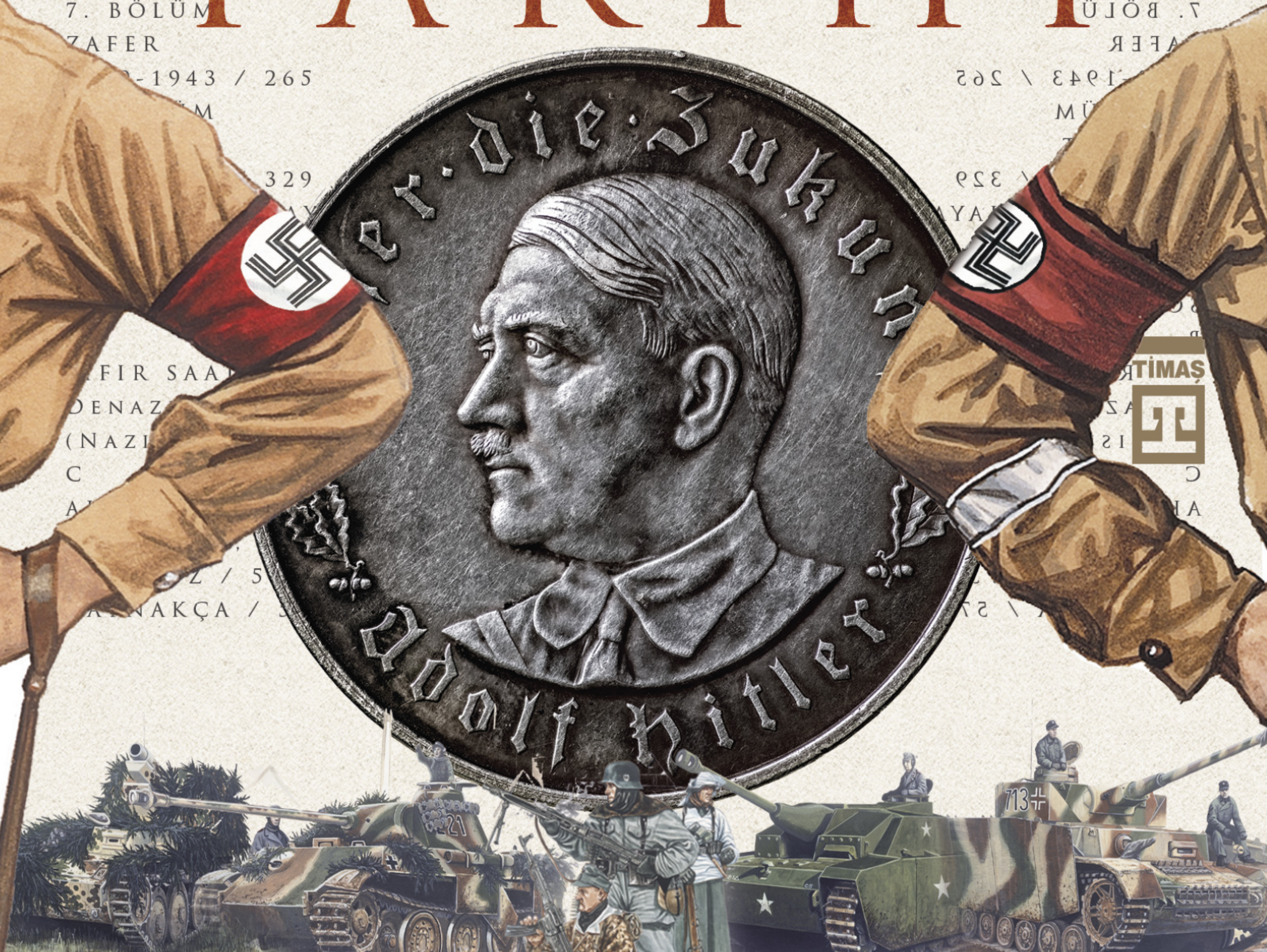
ALİ ÇİMEN

KISA

HİTLER

İMPARATORLUĞU

TARİHİ

K I S A
HİTLER
İMPARATORLUĞU
T A R İ H İ

A L İ Ç İ M E N

1. BÖLÜM

BİN YILIN SON GÜNÜ YA DA “DÜĞÜN VE CENAZE”

28 Nisan 1945

Akşam saatleri

Berlin'deki başbakanlık binasının dokuz metre kadar altındaki sığınağa ölüm sessizliği çökmüştü. Sabah erken saatlerden itibaren başbakanlık civarını döven Rus topları nihayet susmuştu. Gelen bilgilere göre Ruslar, sığınığın yaklaşık bir kilometre uzağındaydı. Havalandırmalardan içeri sızan belli belirsiz barut kokusu, içerideki küf kokulu nemli havaya karışıyordu. Top güllerinin yarattığı sarsıntılardan dolayı yer yer sıvaları dökülmüş tavandan sarkan avizelerin titrek sarı ışığı, betondan dünyayı kasvetli bir aydınlığa bürümüştü.

Kendisini kapana kısılmış bir fare gibi hisseden *Adolf Hitler*, sığınığın dar koridorlarını küçük adımlarla arşınıyor, öfke patlamalarının altında can çekişen düşüncelerini netleştirmeye çalışıyordu. Gün boyunca aldığı haberler canını sıkıyordu. İtalya'nın kuzeyinde komünist güçler ayaklanmış, yoldaşı *Mussolini*'yi ve sevgilisini yakalayıp idam etmişlerdi. Keza İtalya'daki bazı Alman komutanlar Müttefiklerle ateşkes görüşmelerine başlamış, Münih'teyse Nazi yönetimine karşı bir darbe girişimi olmuştu. Sıkıntıyla ama ondan da büyük bir teslimiyetle iç çekti. Kalbi kabul etmese de mantığı, yolun sonuna geldiğini fısıldıyordu.

Düşmanın soluğu enselerindeydi. Çalışma odasının ortasında bir süre öylece hareketsiz kalıp gözlerini kapadı. Onlarca fikir, belli bir anlamsal bütünlüğe ulaşmadan yorgun zihninin duvarlarına çarpıp çarpıp dağılıyordu. *Kahrolası Ruslar*, diye geçirdi içinden, sanki tadını çıkarmak istercesine, ağırdan alıyorlar, çemberi daraltmanın keyfine varıyorlardı. General *Theodor Busse* komutasındaki 9. *Ordu*'nun Beelitz üzerinden Rusları aşip Berlin'e girmesi ve kendisini kurtarması gerekiyordu ama sığınak ahalisi bu ihtimalden çoktan umudunu kesmişti. Busse de halen başkenti savunmaya çalışan diğer komutanlar gibi, bir sel misali gelen Kızıl *Ordu*'yu aşamamış olmalıydı.

Zaten olması gerekenler epeydir olmuyordu. Ellerini arkada kavuşturup kendi eksenini etrafında ağır ağır döndü. Kâh belli bir noktaya sabitlenen kâh fıldır fıldır dönen gözleri, gördüklerini hafızasına kaydetmek istercesine kalın ve soğuk duvarları süzüyordu. "*Wenck?*" diye fısıldadı zihni.

Alman ordusundaki en genç general olduğu için Müttefiklerin "çocuk general" adını verdiği *Walther Wenck*'in komutasındaki 12. *Ordu*'nun Potsdam ve Berlin'e doğru ilerlediği haberini almıştı en son. Bir anlığına bu zayıf ihtimale sarılmayı istese de "Hayır, yapamayacak." diye sesli düşündü. Kendisi için daha yolun başında bıçtığı o sona, adım adım yaklaştığını görebiliyordu. Ama öncesinde yapması gerekenler vardı. Sevgili Evası ile evlenecek, kişisel ve siyasi vasiyetini yazdıracaktı.

Saatler gece yarısına yaklaşırken SS lideri *Heinrich Himmler*'in Batılı Müttefik güçlerle pazarlığa giriştiği haberi geldi. Hitler öfkeden kıpkırmızı oldu. *Etrafı hainlerle doluydu!* İhaneti asla affetmezdi. Kimse onu kandıramaz, arkasından iş çeviremezdi. Hele ki hainler! Öfkesini, elinin altındaki bir diğer hainden çıkaracaktı. Gayrıresmi kayın biraderi, SS'in sığınaktaki irtibat subayı *Hermann Fegelein*'in idam edilmesini emretti. Fegelein, Müttefiklere sığınma niyetiyle birkaç gün önce sığınaktan kaçmış ancak çok geçmeden Hitler'in korumaları onu yakalayıp geri getirmişti.

Hitler'in gözdesi *Eva Braun*, bir hayli gözyaşı dökse de kız kardeşiyle evli Fegelein'in affedilmesini sağlayamadı. Muhafızlar rütbeleri sökülmüş SS subayını apar topar dışarı çıkardı ve bahçede kurşuna dizdi.

Saat 23'e doğru Hitler'in yirmi beş yaşındaki sekreteri *Gertrude Junge*, yarım yamalak uykusundan uyandı. Etrafında tarih yazılırken ve akıbetleri belirsizken uyumak neredeyse imkânsızdı. Ancak birkaç saat kestirebilmişti. Sekreterlere ait küçük odada duş alıp giyindi. Her akşam olduğu gibi, otuz bir yaşındaki diğer sekreter *Gerda Christian* ve Hitler'in yirmi beş yaşındaki aşçısı ve diyetisyeni *Constanze Manziarly* ile birlikte Führer'le çay içeceklerdi. Çalışma odasına girdiğinde Führer ona doğru gelip elini sıktı. Öfkesinden eser kalmamış, sakinleşmişti.

"Güzel, rahat bir uyku çekebildin mi bari, çocuk?" diye sordu.

Junge, "Evet, biraz" dedi, yarı mahcup bir edayla.

"Benimle gel," dedi Hitler. "Yazdırmak istediğim bir şeyler var."

İkili konferans salonuna geçti. Saat 23.30 civarıydı. Junge her zaman olduğu gibi daktilosunun kılıfını çıkarmaya hazırlanırken Hitler, "Elinle not al." dedi. Genç sekreter büyük masaya oturdu ve sessizce bekledi. Hitler her zaman yaptığı gibi masanın geniş tarafına geçti ve ellerini masanın üzerine yayararak masaya yaslandı. Çaresizlik ve hayal kırıklığı sinmiş odada hayat belirtisi gösteren tek şey, sol elinin titreyen parmaklarıydı. Gözleri, her zaman haritalarla kaplı ama şimdi bomboş olan masanın üzerindeki bir noktaya sabitlenmişti. Artık haritalara gerek kalmamıştı. Birkaç saniye süren sessizliği fısıltıyı andıran sesiyle bozdu. "Siyasi vasiyetim." dedi sadece. Mekanik bir sesle önce siyasi, ardından da ağzından zoraki dökülen yorgun argın cümlelerle şahsi vasiyetini yazdırdı. İkincisi bir hayli kısaydı. Evlilik kararından, mal varlığının akıbetinden ve nasıl öleceğini ilan etmesinden müteşekkildi. Dikte tamamlandığında her zamankinin aksine yazılanları kontrol etmedi. "Üçer nüsha olarak daktilo et ve bana getir." diyerek masadan kalktı. Junge şaşırmıştı. En düşük rütbeli komutanına yazdırdığı herhangi bir tebrik mesajını bile defalarca kontrol eden Führer, dünyaya son kez seslendiği belgeleri bir kez daha gözden geçirme ihtiyacı hissetmemişti.

Junge, not defterini ve daktiloyu alıp Propaganda Bakanı *Joseph Göbbels*'inkine bitişik odasına girdiğinde, Führer çoktan oturma odasına geçmiş, birazdan gerçekleşecek mini düğün merasimine dair birkaç kişiyle laflıyordu. Aynı esnada 1935'ten beri yaverliğini sürdüren SS

subayı *Heinz Linge*, konferans salonunu düğün sonrasındaki yiyecek-içecek faslı için hazırlamakla meşguldü.

Göbbels'in gözü saatteydi. Nazi Partisi'nin Berlin İl Başkanı sıfatıyla nikâhı kıyacak kişiyi, Berlin Belediye Meclisi üyelerinden *Walter Wagner*'ın gelmesini bekliyordu. Wagner, hâlihazırda *Volkssturm*'un (Halk Ordusu) üyesi olarak başkent sokaklarında Rus kuvvetleriyle çarpışmaktaydı. Tıpkı kanlarının son damlasına kadar Führer'i ve ana vatani savunmaya yemin etmiş binlerce Berlinli gibi. Ordu tamamen dağılmış, son çare olarak siviller silaha sarılmıştı.

29 Nisan

Wagner, kendisini sığınağa getirmekle görevli SS timleriyle birlikte görüldüğünde saatler sabahın 1'ini gösteriyordu. Elli yaşındaki adam, Nazi Partisi üniformasını giymiş, koluna da *Volkssturm* pazıbandı bağlamıştı. Vakit kaybetmeden törene geçildi. Hitler ve Eva, el ele, kendilerine ayrılan odadan çıkıp konferans odasına geçtiler. Yüzü kül rengini andıran Hitler'in gözleri fıldır fıldır dönüyordu. Sığınaktaki uykusuz gecelerden olsa gerek Eva'nın da rengi soluktu ama bakışları müstakbel kocasınınkilere nazaran dingindi. Nazi Partisi Başkanı ve aynı zamanda Hitler'in özel sekreteri *Martin Bormann* ve Göbbels, ikiliyi antrede karşıladı. Hep birlikte konferans odasına geçtiler. Müstakbel gelin ve damat, çoktan masadaki yerini almış Wagner'i selamlayıp kendilerine ayrılan sandalyelere oturdu. Borman ve Göbbels ikilisi de hemen yanlarına. Bir SS koruma kapıyı kapadı. Nikâh prosedürü gereği hem Hitler hem de Eva, saf Aryan ırkına mensup olduklarını ve evlenmelerine mani teşkil edecek herhangi bir kalıtsal hastalık taşımadıklarını beyan ettiler. Ardından da Wagner'in ve şahitlerin huzurunda birbirlerini karı koca olarak kabul ettiklerini söylediler. Gelin, evlilik sertifikasına adını yazmak için hamle ettiğinde ilk önce soyadını "Braun" olarak yazmaya başlasa da hemen farkına varıp "Eva Hitler" olarak düzeltti. İmzalar atılmış, Alman halkından bir sır gibi saklanan on dört yıllık ilişki, nihayet evlilikle taçlanmıştı. Tüm seremoni on dakikadan az sürmüştü.

Bormann kapıyı açtığında Hitler, Eva'nın elini öpüyordu. Çiçeği burnunda evliler, daracık ve duvarları yer yer nemden yosun bağlamış

koridorda kendilerini bekleyenlerle tokalaşıp tebrikleri kabul etti. Ardından düğün kahvaltısı için tekrar kendilerine ayrılan odaya geçtiler. Hitler çok geçmeden Bormann, Göbbels, Göbbels'in karısı *Magda* ve sekreterler Christian ile Junge'nin de onlara katılmasını istedi. Halen Hitler'in vasiyetlerini daktilo eden Junge, kısacık bir göründü, çifti tebrik edip hemen vazifesinin başına döndü. Sonra diğerleri de geldi; Piyade General *Hans Krebs*, Korgeneral *Wilhelm Burgdorf*, Hitler'in Hava Kuvvetleri Yaveri Yarbay *Nicolaus von Below*, Propaganda Bakanlığı'ndan müşavir *Werner Naumann*, Dışişleri Bakanlığı'nın Hitler nezdindeki daimi temsilcisi *Walther Hewel*, *Hitlerjugend* (Hitler Gençliği) Lideri *Artur Axmann*, yaver Linge, Hitler'in emir subayı *Otto Günsch* ve aşçı Manziarly. Saatlerce oturdular. Dışarıda kıyamet koparken, şampanya ve çay içip sandviç yediler, uzun uzun sohbet ettiler. Hitler, intihar etme niyetini açıp nasyonal sosyalizmin yolun sonuna geldiğini söyledi. En yakın adamlarının ihanetine uğramış birisi için ölümün, huzura giden en kestirme yol olduğundan, gayet sıradan bir şeyden bahseden insanlara özgü bir rahatlıkla bahsediyordu.

Bir ara kalkıp daktilo başındaki Junge'nin yanına gitti.

"Bitmedi mi daha?"

"Hayır, Führer'im. Henüz bitmedi." dedi genç kadın, sesindeki ve parmaklarındaki titremeyi gizlemeye çalışarak. Tüm bu şahit oldukları sinirlerini bozmuş, onu germişti. Daha önce hiç yakında öleceğini bildiği birinin düğününe katılmamıştı. Sürekli yanlış harflere basıyor, yazım hatası yapıyordu. (*Sonradan üzerlerini mürekkeple kapatacak-tı.*) Hitler'in ardından Borman ve Göbbels de ara ara gelip vasiyetleri sormayı sürdürdü. Junge, bir an evvel bitirmek, taparcasına sevdiği Führer'in verdiği son görevi de kusursuz yerine getirmek istiyordu ama yazım süreci, adamların sürekli yanına gelip siyasi vasiyete yeni isimler ekletmesinden dolayı uzuyordu. İkili, Hitler'den aldıkları isimleri, hükümetin yeni üyeleri olarak genç kadına dikte ettiriyorlardı. Siyasi vasiyete göre Hitler, ülkenin yönetimini Amiral *Karl Dönitz* liderliğindeki bir hükümete devretmişti.

Sabah 5 gibi vasiyetler hazırdı. Göbbels, Junge'ye yazdıklarını kontrol etme fırsatı vermeden belgeleri alıp Hitler'e götürdü. Odadan çıkmadan genç kadına, "Sana ihtiyaç kalmadı, yat dinlen." demeyi ihmal etmemişti.

Hitler önce şahsi vasiyetini imzaladı. Şahitler Göbbels, Bormann ve Below da vasiyete imza koydu. Ardından siyasi vasiyetini imzaladı Führer. Onu şahitleri Göbbels, Bormann, Burgdorf ve Krebs izledi. Saat 6 gibi Rus topçusu, günlerdir yaptığı gibi civarı bir kez daha yoğun top atışıyla dövmeye başladı. Saatlerdir sükunete teslim olmuş sığınağın kasvetli duvarları, uzaklardan gelen belli belirsiz her patlamada sarsılıyordu. Dışarıdan güncel durum bilgisini alan telsizci, Rus ön hattının 500 metreye kadar yaklaştığını haber verdi. Sığınak içinde herkesin içten içe beyhude olduğunu bildiği telaşlı bir koşuşturma vardı. Sığınağa elektrik ve havalandırma sağlayan dizel motorun artık alışılan ritmik homurtusu hariç, soğuk ve rutubetli sessizliği, ara ara çalan telefonlar ve belli belirsiz bir kalp atışını andıran Rus topları bozuyor, aceleci postalların topuk tıkırtıları bu garip senfoniye tamamlıyordu. Hitler'in şahsi ve siyasi vasiyetlerini ilgililere ulaştırmakla görevli üç kurye, düşman hatlarını yarıp Berlin'den çıkmak üzere sığınaktan ayrıldı. Bormann, Amiral Dönitz'e giden vasiyete bir ön yazı eklemişti:

Sevgili Amiral, tüm tümenler bize ulaşmakta başarısız olduğu ve durumumuz umutsuz görüldüğü için Führer dün gece ilişikteki siyasi vasiyetini yazdırdı. Heil Hitler! Saygılar, Bormann.¹

Saat 9'da topçu ateşi birden kesildi. Ulaklar, Rus piyadelerinin tanklar eşliğinde yaklaştığını rapor etti. Sığınağa bir kez daha ölüm sessizliği çökmüştü. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu ancak yüz hatlarına derin bir keder, ifadelere panik sinmişti. Führer'in çıkardığı savaş sonucu milyonlarca yurttaşlarını kaybeden Rus askerlerinin kendilerine neler yapabileceğini tahayyül etmek istemiyorlardı.

Junge bir ara Hitler'in olduğu bölüme gitti. Gergin, kıpır kıpır ama bir yanılla da çökmüş görünen Nazi lideri, genç kadına, kuryelerin yerine ulaştığını haber alır almaz intihar edeceğini söyledi. Junge tepki

¹ Hugh Trevor-Roper, *The Last Days of Hitler*, University of Chicago, 1992, s. 219-220.

vermedi. Gözleri Eva'ya takılmıştı. Kadın donuk gözlerle bakıyordu ama sanki yüzünde belli belirsiz bir gülümseme vardı. Sevdığı adamlarla ölüme yürümeye karar vermişti, yürüyecekti de.

Öğlen Rusların sığınağa iyice yaklaştığı haberi gelince Hitler, Göbels, Bormann, Burgdorf ve Krebs ile durum değerlendirmesi yapmaya koyuldu. Ancak ortada değerlendirilecek bir durum kalmamıştı. Brifing odasında tek başına kalmak istediğini söyleyen Hitler, bir yandan küçük adımlarla volta atıyor diğer yandan kendisini intihar fikrine alıştırtıyordu. Acısız ve çabuk bir ölüm için birkaç gün önce doktoru *Werner Haase*'e akıl danışmıştı. Başbakanlık binasında kurulan acil müdahale merkezinde son bir ümitle başkenti savunan askerlerden yaralananları tedavi eden doktor, siyanür dolu cam kapsülü çiğnemesini ve aynı anda kendisini başından vurmasını önermişti. Hitler, bu yöntemin işe yarayacağından emin olmak istiyordu. Haase'yi sığınağa getirmelerini emretti. Sığınağa inen doktor, emri üzerine kapsüllerden birini, Hitler'in çok sevdiği köpeği *Blondi*'nin ağzına yerleştirip, hayvanın çenesini sıkıştırarak kırdı. Uğursuz çatırtıyı duyan sığınak personeli, merak ve kederle, köpeğin hırlayarak birkaç saniye içerisinde ölüşüne şahitlik ettiler. Jeneratör ve havalandırmanın mekanik gürültüsü haricinde sığınakta çıt çıkmıyordu.

30 Nisan

Sabah saat 1'de Hitler, Silahlı Kuvvetler Yüksek Kumandanlığı'ndan (OKW) gelen herhangi bir haber olup olmadığını sordu. Hayır, yoktu. Aradan iki saat geçmişti ki OKW Başkanı General Feldmareşal *Willhelm Keitel*'den gelen haber, zaten sönmeye yüz tutan ümit ateşini tamamen söndürdü. Berlin'i saran Rus birliklerini yarmaya dönük son girişim de başarısız olmuştu. Günlerdir tükenmişlikle öfke nöbeti arasında salınıp duran Hitler, Nisan ortasından itibaren hükümetin ayakta kalan unsurlarıyla birlikte Almanya'nın kuzeyinde bulunan Plön yakınlarındaki *Stadtheide Kışlası*'na çekilmiş bulunan Amiral Dönitz'e bir mesaj yolladı. Hainlere karşı hemen ve acımasızca harekete geçmesini istedi. Emrin anlamı açıktı. Müttefiklere meyleden ya da direnmekten kaçan herkes öldürülecekti.

8.30

Sovyet bombardımanı sürerken Göbbels ve altı çocuğu, *Üst Sığınak*'ın* mutfağında ekmek, tereyağı ve reçelden oluşan kahvaltılarını yapıyorlardı. Çocuklar, istedikleri kadar yemek yiyebildikleri için kendilerini şanslı addediyorlardı. Tek memnuniyetsizlikleri, elbiselerini değiştirememiş olmalarıydı. Göbbels ailesi sığınağa geleli bir hafta olmuştu ve bu kadar uzun kalmayı planlamamışlardı. Onlar kahvaltı yaparken hemen bitişik odada yatan Göbbels'in karısı Magda, iştahı olmadığı için onlara katılmamıştı. Yattığı yerden çocuklarının cıvıltısını duyabiliyordu.

11.30

Dün gecedен beri *Bayan Hitler* olan Eva Braun, sabah makyajını tamamlayarak *Üst Sığınak*'taki Junge'yi odasına çağırdı. Tek başına kalmak istememişti. İki kadın bir süre havadan sudan, özellikle de Eva'nın Münih'teki mutlu günlerinden konuştular. Eva bir ara kalkıp gardırobunu açtı. Favorisi gri kürkü çıkarıp iki eliyle havaya kaldırdı. "Bunu hoşça kal hediyesi olarak sana vermek istiyorum." dedi. Sonra son bir kez daha yumuşak kürke kafasını gömüp, "Her zaman iyi giyinmiş kadınları görmekten hoşlandım. Senin bunu giyeceğini düşünmek beni mutlu ediyor, kabul etmeni istiyorum."² diyerek Junge'ye uzattı. Nerede ne zaman giyeceğini kestiremese de genç sekreter bu jest karşısında duygulanmıştı.

11.45

Sanki herkes gelmesi kaçınılmaz olanın gelmesini bekliyordu. Hitler, hışımla, bir süredir santral memurluğu da yapan koruması *Rochus Misch*'in olduğu bölüme gitti. Misch, bir emriniz mi var dercesine Hitler'in donuk gözlerine baktı. Führer'in kendisine son bir görev verip sonrasında el sıkışarak vedalaşacağını umuyordu. Ancak Hitler bir şey demedi. Bir süre dalan gözlerle boşluğa bakıp odasına döndü. Karışık duygular içindeki Misch, ağır adımlarla uzaklaşan liderinin arkasından baktı. Çalışma odasına girdiğini ve fırfırlı beyaz yakalı lacivert elbisesiyle

* Sığınak kompleksi, daha eski ve daha yukarıda kalan *Üst Sığınak*'tan ve onun birkaç metre aşığınsında özellikle Hitler için inşa edilen Führerbunker'dan oluşuyordu. İki bölüm, merdivenli bir koridorla birbirine bağlıydı.

² Pierre Galante, Gertraud Junge, Eugène Silianoff, *Voices from the Bunker*, Anchor Books, 1990, s. 21.

sığınağın gri, ciddi ve soğuk havasıyla tam bir tezat yaratan Eva'nın da peşinden onu takip ettiğini gördü.

Saat 12'yi bulduğunda Hitler, günlük değerlendirme için kurmaylarını topladı. Berlin'in savunulmasından sorumlu General *Helmuth Weidling*, Rus birliklerinin Başbakanlık yakınlarında olduğunu rapor etti. Fazlasıyla karamsardı:

Cephanemiz azalıyor. Havadan ikmal de imkânsız. Moraller düşük. Çatışma sadece şehir merkezinde devam ediyor. Berlin Muharebesi akşam gibi biter.³

Hitler bir süre sessiz kaldı. Sonra yorgun bir sesle, Weidling'in altında ancak ondan bağımsız olarak başkentin savunulmasından sorumlu; kendi adını taşıyan SS görev gücünün (*Kampfgruppe Mohnke*) komutanı General *Wilhelm Mohnke*'ye fikrini sordu. General de durumun ümitsizliğini belli belirsiz bir baş hareketiyle onayladı. Hitler, usulca koltuğundan kalktı. Aynı esnada Eva soyunma odasında hizmetçisi *Liesl Ostertag* ile nihai yolculuğunda giyeceği elbisesini seçiyor, Göbbels çiftinin çocuklarıysa yatak odalarında oynuyordu. Magda, halen yatağındaydı. Bormann'ı çağıran Hitler, "Vakit geldi. Bayan Braun ve ben bu öğleden sonra hayatımıza son vereceğiz."⁴ dedi. Evlenmiş olmalarına rağmen karısına *Bayan Hitler* dememişti.

12.45

Hitler, 1.80 boyundaki ciddi bakışlı yaveri Günsche'ye "Benzin bulmanın vakti geldi. Çok acil. Kendimi Moskova'da mumyalanmış olarak bulmak istemiyorum."⁵ dedi. Üst Sığınak'taki mutfakta Manziarly, Hitler'in son yemeğini hazırlıyordu. Menüde spagetti ve salata vardı. Uşaklardan biri salataya sos hazırlamakla meşguldü. Tıpkı Hitler gibi Manziarly de Avusturyalı'ydı. Viyena ve Bavyera yemekleri konusunda eğitim almıştı ve patronunun hassas midesine hitap eden vejetaryen yemekleri hazırlamaktan pek de keyif aldığı söylenemezdi.

3 Jonathan Mayo, Emma Craigie, *Hitler's Last Day: Minute by Minute*, Short Books, 2015, s. 228.

4 Jonathan Mayo, Emma Craigie, *age*, s. 232.

5 Jonathan Mayo, Emma Craigie, *age*, s. 235.

13.00

Hitler, aşçısı ve sekreterleriyle son yemeğini yerken Eva pek iştahı olmadığı için onlara katılmak yerine odasında Liesl ile kalmış; ölümlük üzerinde olmasını istediğı ve kocasının çok sevdiği elbiseyi seçmişti: Boyun kısmında beyaz güllerin işlenmiş olduğı siyah bir parça. Önce elbiseyi ütüleyen Liesl, şimdi de Eva'nın saçlarını yapmakla meşguldü. Spagettisini sıradan bir soğukkanlılıkla yiyen Hitler, bir yandan da Almany'a'nın geleceğinden ve ülkeyi bekleyen tehlikelerden bahsederken masadaki kadınlar, bir yandan tabaklarıyla ilgileniyor diğerk yandan tepkisiz bir şekilde onu dinliyorlardı. Hitler'in monologları çoktan herkesi bıktırmıştı. Zaten generallerinin çoğı, neredeyse gece boyunca süren tiratlarına, ancak kendilerini içkiye vererek katlanabiliyordu. Gerçi çoktan beridir Führer'in repertuarı daralmıştı. Parlak günlerde felsefe, teknoloji, ırk, modern sanat gibi ciddi konulardan bahseden liderleri, sığınağı girdiğinden beri köpek eğitimi, diyet gibi içinde bulundukları durumun ciddiyetiyle bağdaşmayacak meselelerden bahsediyor ya da her zamanki bilindik düşmanlarına saydırıyordu.

13.30

Koruma Misch, panikle gerildi. Az önce koridorda, kendisine iki üst rütbeli SS subayının eşlik ettiğı Gestapo Şefi *Heinrich Müller*'i görmüştü. Ya Hitler'in ölümüne şahit olanları ortadan kaldırmak ya da sığınağı içindekilerle birlikte havaya uçurmak için geldiklerini düşünüyordu. Ama çok geçmeden yanıldığını anlayacaktı.

14.45

Sekreter Junge, *Üst Sığınak*'ın koridorundaki bir sandalyeye ilişmiş sigara içiyordu. Yaver Günsche koridordan koşarak gelip, "Hadi, Führer vedalaşmak istiyor!" deyince hemen sigarasını söndürüp, üzerine sinen dumanı eliyle yelpazeledi. Hitler, ölüme bile gidiyor olsa sigara içmelerine sıcak bakmazdı. Sık sık sigaranın kansere neden olduğunu söylemesini çok tuhaf bulmuş olsa da şimdi bunları düşünmenin sırası değildi.

Junge aşağı indiğinde neredeyse herkesin Hitler'in çalışma odasının önünde toplandığını gördü.

Çok geçmeden Hitler-Eva çifti odadan çıktı. Hitler, birkaç aksak adım attı. Artık topallaması bariz bir hal almıştı. Adeta ağır çekimde herkesle tokalaşmaya başladı. Junge'nin elini tuttuğunda kadın, Führer'in elinin sıcaklığını hissetti ancak gözlerindeki ifade duygusuz bir soğukluktan ibaretti. Hitler ona da bir şeyler söyledi. Ancak genç kadın öylesine şaşkın ve donmuş bir haldeydi ki kendisine söylenenleri duymadı bile. Eva, Linge'ye yaklaşarak, "Hitler için yaptığın her şey için teşekkür ederim." dedikten sonra fısıldar gibi ekledi: "Kız kardeşim Gretl ile rastlaşırsanız lütfen kocasının nasıl öldüğünü ona anlatmayın."⁶ Linge, gözleriyle onayladı. Ölüme yürüyen kadının dün kocası tarafından idam ettirilen kayınbiraderiyle ilgili bu son isteğini yerine getirecekti. Eva, Junge'ye sarıldı. "Buradan çıkmak için elinden geleni yap. Çok geç olmamış olabilir." dedi ve ekledi: "Bavyera'ya sevgilerimi ilet!"⁷ Gülüm-süyordu ama sesindeki titremeyi saklamayı becerememişti.

Bu vedalaşmaları izleyen Göbbels kendisini bir an çok çaresiz hissetmişti. Muhtemelen onun izinden gitmek üzere, bağlılık yemini ettiği adama olan sadakatini göstermek için karısı ve çocuklarıyla birlikte bir süre önce sığınağa gelmişti. Hep uzak ihtimal olarak değerlendirdiği şey olmak üzereydi. *Führer ölüme yürüyordu*. Kendini tutamadı. "Önderim, halen kaçmak mümkün. Savaşı Obersalzberg'den idare edebilirsiniz... Yalvarırım size bunu bir düşünün." dedi ancak Hitler tavizsizdi: "Kararımı biliyorsun. Değiştirmeyeceğim. Elbette sen ve ailen Berlin'den ayrılabilirsiniz."⁸ Göbbels, liderinin gözlerinin içine baktı: "Yanınızda kalacağız ve sizin izinizden geleceğiz, önderim!"⁹ İki adam usulca el sıkıştı. Linge'ye yaslanan Hitler, çalışma odasına yöneldi. İçeri girmeden önce ona, "Artık gidiyorum. Ne yapman gerektiğini biliyorsun. Bedenimin yakılmasını ve benden geride kalan

6 Heinz Linge, *With Hitler to the End: The Memoirs of Adolf Hitler's Valet*, Simon and Schuster, 2009, s. 212.

7 Traudl Junge, *Until the Final Hour*, Hachette UK, 2012, s. 186.

8 "Hitler's last day: How it happened", Jonathan Mayo, Emma Craigie, *The Daily Telegraph*, 8 Mayıs 2015.

9 Hitler's last 24 hours: 'Bullseye!' shouted Goebbels' little boy as Hitler shot himself in the head. Jonathan Mayo, Emma Craigie, Mail Online, 13 Nisan 2015.

eşyalarının yok edilmesini sağla.”¹⁰ dedi. İtalyan komünistler, kurşuna dizdikleri Mussolini ve sevgilisi *Claretta Petacci*’nin cansız bedenlerini ayaklarından asmışlardı. Cesetlerinin Rusların eline düşüp benzer bir akıbeti paylaşması, Hitler’in isteyeceği son şey olurdu. Son kez Nazi selamı vererek içeri girdi.

Junge, bir an evvel oradan uzaklaşmak istiyordu. Koşarak tekrar *Üst Sığınak*’a çıktı. Koridorda Göbbels çiftinin çocuklarıyla karşılaştı. Etraflarında kopan fırtınaya ve yazılan tarihe dair en ufak fikirleri olmayan çocuklar, usulca bir köşeye sinmişlerdi. Kimse onlara yiyecek vermemişti. Junge, “Gelin benimle, size yiyecek bir şeyler bulalım.”¹¹ dedi.

15.15

Günsche, odanın kapısını Hitler çiftinin üzerine kapadı (Kimi kaynaklara göre kapıyı kapatan Linge’ydi) ve Misch’e, “Patron bir daha rahatsız edilmek istemiyor.”¹² dedi. Bu, son beş yıldır Hitler’in korumalığını, kuryeliğini ve santral memurluğunu yapan Misch’in onları son kez canlı görüşü oldu. Günsche, kederli bir sesle herkese hitaben, kapı kapanmadan önce Hitler’in herkesi kendisine yaptıkları bağlılık yemininden azat ettiğini söyledi. Kimse bu açıklamaya tepki vermedi.

Birkaç dakika geçmemişi ki koridorda bir patırtı koptu. Bu, son bir kez olsun Hitler’i görmek için ağlayıp yakaran Magda’ydı. İsteddiği oldu. Ancak görüşme kısa sürdü. Kocasını gibi o da Führer’den Berlin’den ayrılmasını istese de Hitler, ölmekte kararlıydı. Linge, çalışma odasının ağır demir kapısını son kez çiftin üzerine kapatırken Magda bir kez daha göz yaşlarına boğuldu. Aynı esnada yukarıda, Başbakanlık binasının kantininde, bir grup asker ve hemşire kırık bir gramofondan çalan müzik eşliğinde dans ediyordu. Adeta herkes batmakta olan imparatorluğa sürreal bir şekilde veda eder gibiydi.

Führerbunker’daki bekleyiş sürüyordu. Herkes, donmuşçasına Hitler çiftini kendilerinden ayıran kapıya bakıyordu Tuhaf bir beklemeydi bu.

¹⁰ Jonathan Mayo, Emma Craigie, *age*, s. 276.

¹¹ “Surrender and suicide at the end of the second world war”, Sebastian Haffner, Traudl Junge, *The Guardian*, 10 Eylül 2009.

¹² Rochus Misch, *Hitler’s Last Witness: The Memoirs of Hitler’s Bodyguard*, Frontline Books, 2014, s. 170.

Sessizce paylaştıkları bir teslimiyetle hiç ölmeyeceğini düşündükleri bir adamın ölmesini bekliyorlardı.

Üst Sığınak'taki koridora kurulu masada Göbbels çiftinin çocukları yemek yiyordu. Özellikle on yaşındaki *Helmut*, her zamanki gibi çocuksu coşkuya teslim olmuştu. Uzaklarda belli belirsiz patlayan Rus toplarından tarifsiz bir heyecan duyuyordu. Bunlardan biri daha duyulduğunda, "Bombomlar bize bu sığınakta bir şey yapamaz!"¹³ diye neşeyle bağırırdı. Aynı anlarda Hitler çiftinin kapısındaki kalabalık grup, silah sesi duymayı bekliyordu ancak duyabileceklerinden emin değillerdi. Zira dizel motorun sesi, her şeyi bastırıyordu. Onun boş bıraktığı yerleriyse havalandırmanın homurtusu dolduruyordu. Sonra biri, "Linge, Linge, sanırım vakit geldi!" diye bağırırdı. Muhtemelen Bormann ya da Göbbels'di. Bariz bir silah sesi duyulmamıştı ancak bağırın hangisiyse, muhakkak ki bir şey duymuş olmalıydı. Sonrasında olanları Misch, asla unutamayacaktı:

Koridora çıkıp tereddütle birkaç adım attım. Linge beni kenara itip, hızla yanımdan geçti. Tuvaletten mi yoksa sığınığın girişindeki merdivenlerden mi geldiğinden emin olamadım. Çıt çıkmıyordu. Linge, kulağını çalışma odasının kapısına dayadı. Ardından Günsche ile birlikte, çalışma odasının girişindeki hole açılan ilk kapıyı açtılar. Usulca ana odaya ilerlediler. Neredeyse hepimiz soluğumuzu tutmuştuk. İkinci kapıyı açtılar. Peşlerinden gidip çekinerek içeri bir göz attım. Topu topu birkaç saniye baktım ancak bir daha asla unutmayacaktım. İlk önce Eva'yı gördüm. Kanepedeydi. Bacakları bitişik, oturur vaziyetteydi. Başı hafifçe Hitler'e dönüktü. Ayakkabıları kanepenin altındaydı. Sonra Hitler'in cansız bedenini gördüm. Ya onun yanında ya da koltuktaydı, tam hatırlamıyorum. Gözleri açık bir yere bakıyor gibiydi. Başı hafifçe öne eğikti. Kan görmedim.¹⁴

Misch kan görmemişti ancak Hitler'in sol şakağında bir kurşun deliği vardı. 7.65 mm'lik Walther'ı hemen elinin altındaydı.

13 "Surrender and suicide at the end of the second world war", Sebastian Haffner, Traudl Junge, *The Guardian*, 10 Eylül 2009.

14 Rochus Misch, *age*, s. 172.

Linge, Günsche, Hitler'in şoförü *Erich Kempka* ve korumalardan biri Hitler'i yere yatırıp cansız bedenini yerdeki gri halıya sardılar. Ardından sığınaktan çıkarmak için cesedi yüklendiler. Halı kısaydı. Misch, Hitler'in halıdan taşan ayakkabılarına donuk gözlerle baktı...

15.45

Ortalığın hareketlenmesinden Junge Hitler'in öldüğünü anlamıştı ama çocuklara bir şey belli etmeme derdindeydi. Ekmeklerden birine daha yağ sürdükten sonra onlara yemekten sonra hangi oyunu oynayacaklarını sordu. Apar topar sofradan kalkan çocuklar yatak odalarına dönüp Führer ölmemiş, Almanya batmamış gibi oynamayı sürdürdü. Her şeyin bittiğini tüm hücrelerinde hisseden Junge, bir kadeh *Steinhäger* cinle rahatlamaya çalışıyordu.

15.50

Yoğun Rus bombardımanı devam ederken başbakanlık binasının bahçesinde yakın adamları Führer'e son görevlerini yapmaya hazırlanıyordu. Battaniyelere sardıkları iki cansız bedeni bombaların açtığı çukurlardan birine özenle yerleştirdiler. Günsche cesetlerin üzerine 200 litre benzin döküp ardından ateşe verdi. Dört bir yanlarında Rus mermileri patlar-ken, yüzlerinde uğursuz bir kızılığın dans ettiği Göbbels, Bormann, Burgdorf, Kempke ve Günsche cesetlerin başında kıpırdamadan durup mızrak gibi boşluğa uzattıkları kollarıyla son kez Hitler selamı verdiler.

Eva Braun yanıyordu.

Adolf Hitler yanıyordu.

Bin yıl ömür biçtiği imparatorluğu yanıyordu.

Taş üzerinde taşın kalmadığı Almanya yanıyordu.

Dahası, dünya yanıyordu...

2. BÖLÜM*

UZUN İNCE BİR YOL: ROMA, KUTSAL ROMA, PRUSYA VE NİHAYET ALMANYA

1945 yılının 30 Nisan günü Hitler'in cansız bedenini, Almanya'yı ve dünyayı yakan ateşin kıvılcımları, asırlar öncesinden çıkmaya başlamış; tarihi değiştirmeye soyunan bir zihniyet, yolun sonunda tarihten silinmişti. Nazi Almanya'sının, içinde fazlasıyla *gerçek*, fazlasıyla *efsane*, fazlasıyla *kutsal*, fazlasıyla *milliyet* ve fazlasıyla *öfke* barındıran bir hikâyeydi. Ve en önemlisi de sanılanın aksine *Adolf Hitler*'le başlamamış, bilakis asırlar içerisinde onun kimliğinde ete kemiğe bürünmüştü. Şimdi gelin, son halkası Hitler olan bu uzun zincirin ilk halkasını yakalamak için geriye doğru uzun ama hızlı bir yolculuğa çıkalım ve Hitler'i doğuran tarihsel arka planın fotoğrafını çekelim.

Almanya, İngiltere, İspanya ya da Fransa gibi diğer Avrupa devletlerine nispeten daha geç devlet olabildi. Zira komşu halklar, safları sıklaştırıp ulus-devlet olma yolunda koşarken bugün Almanya olarak bildiğimiz topraklarda, 19. yüzyılın başına kadar her biri ayrı telden çalan şehirler, kilise devletçikler, prenslikler, dükalıklar hüküm sürüyordu. Sayıları üç yüz altmışı bulan bu siyasi yapıların hepsi kâğıt üze-

* Bu bölüm, kitabın geri kalanına nazaran daha akademik bir dille yazılmış olup bazı okuyuculara sıkıcı gelebilir. "Almanların milliyetçiliği, Hitler'le başlamamıştı, tarihi kökenleri vardı" bilgisiyle yetinecek olan ve bu tespitin kökenlerine eğilmek istemeyen okuyucuları, isterlerse doğrudan üçüncü bölüme geçebilirler. Akışta herhangi bir kopukluk olmayacaktır.

rinde, *kendisi de kâğıt üzerinde kalmış olan Kutsal Roma İmparatoru'na bağlı görünse de aslında bağımsızdı. Aynı apartmanda oturan ama birbirleriyle ilgisi olmayan aileleri andırıyorlardı. Üstelik apartmanda bir yönetici de yoktu.*

Kutsal Roma İmparatorluğu dediğimiz “şey” e gelirse; bildiğimiz üzere gerçek Roma İmparatorluğu, barbar Cermen halklarının saldırıları sonucu 476’da yıkılmış; Avrupa, medeniyetin taşıyıcı kolunu yıkıldığı için karanlığa gömülmüştü. Roma imparatorları gibi güçlü bir otoritenin olmamasından dolayı kıta genelinde kaos, belirsizlik, durgunluk ve terör göze çarpıyordu. Belirleyici değer, kılıçların sayısı ve keskinliği idi.

Roma İmparatorluğu’nun doğuda kalan parçası *Bizans*, kendi yolunda emin adımlarla yürürken, Cermen halkları kıtada kendilerine bir gelecek inşa etmeye çalışıyorlardı. *Kimdi bu halklar peki?* Ostrogotlar, Vizigotlar, Alamanlar, Burgondlar, Vandallar, Lombardlar ve Franklar ilk göze çarpanlarıydı. Ancak özellikle Franklar dikkat çekiyordu. Daha savaşı, daha organize bir halleri vardı.

Franklar Avrupa’yı kurtarıyor

Beşinci asrın ortalarına geldiğimizde Franklar Hristiyanlığı kabul etmiş; bugün Almanya ve Fransa olarak bildiğimiz toprakların bir kısmı üzerinde eli ayağı düzgün bir devlet kurmuşlardı. Bir süre sonra kıtanın kaderini belirleyeceklerdi.

İslam İmparatorluğu’na bağlı güçler, 711’de Cebelitarık’ı geçerek İber Yarımadası üzerinde Avrupa topraklarına girmiş, hızla ilerliyordu. Yollarının üzerindeki tek engel, Franklardı. Müslümanların bütün Avrupa’yı ele geçirmeleri işten bile değildi. O günlerde Frankların kurduğu devlet, önce *Merovenj* ardından da *Karolenj* ailelerinden çıkan liderlerin dirayetli yönetimiyle krallığa dönüşmüştü. Krallığın önemli isimlerinden, Karolenj Hanedanı’na mensup *Charles Martel*, Franklardan ve Burgondlardan topladığı orduyla yaklaşmakta olan İslam ordusunu, Orta Batı Fransadaki Tours ve Poitiers şehirleri arasında 732 yılının ekim ayında gerçekleşen *Puvaty Savaşı*’nda mağlup ederek bir bakıma Hristiyan Avrupa’yı kurtardı. Bu işle büyük sükse yapan Frankların etkinliği ve gücü giderek artacak, toprakları genişleyecekti.

800 yılına geldindiğinde Avrupa, Frankların başında Karolenj Hanedanı'ndan Şarlman (*Charlemagne*) vardı. Franklar, günümüzde Fransa, Almanya, Kuzey İtalya, Hollanda, Belçika ve İsviçre dâhil Batı ve Orta Avrupa'nın büyük bir bölümünü kaplayan topraklarıyla artık bir imparatorluk olmuşlardı. *Almanya'nın Aachen şehrini kendine üs belleyen Şarlman, kılıcının gücü ve Hristiyanlığa bağlılığıyla, Avrupa'yı fiilen birleştirmişti.* Eğitime ve orduya özel önem verip bir de üstüne antik Roma-Yunan birikimine sahip çıkınca Avrupalılar onu "Karanlık Çağ'daki Işık" olarak isimlendirecekti.

Hem Cermen hem de Roma kültürlerinden renkler taşıyan Franklar, Avrupa'nın güneyinde Müslümanlarla, kuzeyinde Vikinglerle ve kıtanın genelinde putperestlerle savaşıarak Avrupa'nın Hristiyan kimliğini korudular. Asırlar sonra ortaya çıkacak *Avrupa* ve *Avrupalı* kavramlarının mimarları olarak kabul edilmeleri boşuna değildi. Bir tür erken *Rönesans* yaşatıp kıtanın çehresini değiştirmişlerdi. İyi güzeldi ama bir de *Papa* gerçeği vardı. Roma yıkılmıştı lakin Papalık ayaktaydı.

Roma'nın sahneden çekilmesinden sonra İtalya onlarca parçaya bölünmüş, her bir köşesinde bağımsız devletçikler yükselmişti. Bunlardan bir kısmını, *Papalık Devletleri* adı altında Papa idare ediyordu. Ancak hâkimiyeti daha çok ruhani alandaydı. Para, pul, ordu gibi gerçek iktidar aygıtları soyluların elindeydi. 799 yılında, Papa *III. Leo*, dünyevi iktidara da talip olup fermanlarla dünya işlerine talip olunca, soylular ayaklandı. Papa, Roma'dan kaçmak zorunda kaldı. "Kutsal elimde, Roma da elimde ama imparatorluğum yok." diye düşünürken, Şarlman'ı gözüne kestirdi. *Neden olmasındı?*

Hoş geldin Kutsal Roma İmparatoru!

Papa Leo, Şarlman'ın de yardımıyla 800 yılında Vatikan'a dönebildi. Ama işi orada bırakmak niyetinde değildi. Tarihçilerin çoğunun mutabık kaldığı üzere, bir oldu bitti yaparak, aynı yılın Noel'inde Şarlman'ı, Roma'daki Aziz Petrus Bazilikası'nda alkışlar arasında "Kutsal Roma İmparatoru" ilan ederek taç giydirdi! Papa'ya kalırsa Roma İmparatorluğu, bu kez *kutsal* bir şekilde geri dönmüştü! Ancak Şarlman, saf değildi. Başındaki tacın, kendisini ve imparatorluğunu Papa'nın otoritesi

altına sokma amacı taşıdığıнын farkındaydı. Belli ki Papa hem Bizans Hristiyanlığı hem İtalya Yarımadası'ndaki düşmanları hem de Avrupa'yı kuşatan Müslümanlar karşısında kendisini, papalığı ve Roma Hristiyanlığını güvenceye almak istemişti. Haksız da sayılmazdı. Müslüman Araplar, daha bir buçuk asır önce Konstantinopol'ü iki kez kuşatmışlar ama surları aşamamışlardı. İber Yarımadası keza Emevilerin elindeydi. Roma'nın eski topraklarını birleştirmeye çalışan Bizans deseniz *çizmenin* topuğunu ve ucunu ele geçirmişti.

Lakin Şarlman'ın Kutsal Roma İmparatoru olmak gibi bir hevesi yoktu. "Bakarız, sabah ola hayrola" diyebileceğimiz bir tavır takınarak Aachen'e döndü ve Papa'nın kendisine layık gördüğü unvanı hiç kullanmadı. "Frankların ve Lombardların Kralı" olmakla yetindi. Ancak ölü de olsa *Kutsal Roma İmparatorluğu* bir kez doğmuştu. Cermen Şarlman'ın Frank Krallığı, bunun çekirdeği olacaktı.

Franklar ayrılıyor; Fransa ve Almanya ufukta görünüyor

Ancak gün geldi Franklar da çaptan düştü. 900 yılına doğru batı ve doğu olmak üzere ikiye ayrıldılar. Batıdaki parçası, halkının Roma kültürüne adapte olmasıyla istikrarlı bir şekilde bugün *Fransa* olarak bildiğimiz ülkeye dönüşecekti. Ancak ileride Almanya olacak doğudaki kısmında ise işler biraz karıştı.

Doğu Frankları uzunca bir süre, Almanca konuşan prenslikler, düklikler, özgür şehirler gibi siyasi çatılar altında dağınık olarak yaşayacaklardı. Ancak elbette hepten de sahipsiz değillerdi. Yine en güçlü olan, otomatikman diğerlerine baskın çıkabiliyordu. 932'de Saksonya Dükü *Otto*, diğer soylulara boyun eğdirerek *Almanya Kralı* oldu. Yirmi yıl kadar sonra İtalya'nın dul kraliçesi *Adelaide*'nin yardımına koşup kadını düşmanlarından kurtardı. Böylelikle epeydir karışık olan İtalya Yarımadası'nı egemenliği altına almıştı. Üstüne bir de kraliçeyle evlendi. Papa *XII. John* fırsatı kaçırmayıp *Otto*'yu Kutsal Roma İmparatoru ilan etti. *Epeydir ortalıkta görünmeyen hayalet imparatorluk bir kez daha ortaya çıkmıştı!* Sonuçta hükümrانlığını sağlama almak için *Otto*'nun ruhban sınıfının desteğine ihtiyacı vardı. Şarlman gibi nazlanmadı.

Otto'nun taç giymesiyle Alman krallarının Şarlman'ın selefleri olduğu kabul edilmişti. Bu bağlantı sayesinde Alman krallar, Roma İmparatorluğu'nun devamı ve dolayısıyla da "Romalıların Kralı" olduklarını iddia edeceklerdi. *En azından gerekli gördükleri durumlarda.*

Kral seçen prensler

Binli yılların başlarına gelindiğinde Kutsal Roma İmparatorluğu olarak tarif edilen muğlak coğrafyada dört büyük güç odağı bulunuyordu. Bunlar, en büyüğü *Almanya* olmak üzere, (Kuzey) İtalya, Bohemya ve Burgundi krallıklarıydı.

On üçüncü yüzyıldan itibaren her birine *elektör* (seçmen prens) adı verilen prensler, söz konusu bu krallıkların hükümdarlarının olduğu bir havuzdan, "Romalıların Kralını" seçmeye, ardından da Papa bu krala Kutsal Roma İmparatoru tacını giydirmeye başladı. Diğer bir deyişle Kutsal Roma imparatorları bir bakıma eşitler arasında birinciydiler (*primus inter pares*). İmparatorluk tacının söz konusu krallıkları temsil eden hanedanlar arasında dolaşıp durması da bundandı. Dolayısıyla imparatorluğa ait olduğu kabul edilen topraklar hiçbir zaman tek bir hanedana ait olmadı. Adeta bir hanedanlar ligi söz konusuydu. 11. yüzyılda sahneye çıkmış Güney Almanya merkezli *Hohenzollern Hanedanı* ve 13. yüzyılın başında İsviçre'de ortaya çıkıp sonrasında Avusturya'yı mesken edinen; Avusturya, Bohemya ve İspanya olarak bildiğimiz topraklarda etkin olan *Habsburg Hanedanı* en güçlü olanlarıydı. Aslına bakılırsa 1440'tan itibaren pratikte (VII. Charles ve I. Francis hariç) neredeyse tüm Kutsal Roma imparatorları, aralarından en güçlüsü olan Habsburg Hanedanı'ndan çıkacak; elektörlerin yaptığı, Habsburg hilafetini onaylamaktan ibaret olacaktı. Bir diğer deyişle, *Kutsal Roma* etiketi Habsburglarla eş değer olmuştu. Kutsal Roma İmparatorluğu coğrafyasında yaşayanların ve imparatorların çoğu *Almanca* konuştuğu için imparatorluk, *Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu* olarak da bilinecekti. Ancak son tahlilde işin aslı, ordusu ve müttefikleri güçlüyse, Kutsal Roma İmparatoru da güçlüydü. Söz gelimi *Şarlken* olarak bildiğimiz, Habsburg Hanedanı mensubu İspanya Kralı II. Charles (Carlos), Katolik bir dünya imparatorluğu kurmak istediği için V. Charles adıyla

üzerinde taşıdığı Kutsal Roma İmparatoru unvanını bağrına basmış ve zaten coğrafi keşiflerden dolayı deniz aşırı bir imparatorluğun başında olduğu için Kutsal Roma İmparatorluğu onun döneminde en parlak günlerini yaşamıştı. Yine de Şarlken, Protestanlarla ve Osmanlılarla bir hayli savaşmasına rağmen dünya imparatorluğu emeline ulaşamamıştı. Bu arada V. Charles'ın 1530'da Papa'nın elinden taç giyen son Kutsal Roma İmparatoru olduğunu da ekleyeyim. Ardından gelenlerin hepsi sadece elektörler tarafından seçilecekti.

Evet, pratikte *Şarlman* ya da *Şarlken* kadar gücü yoksa Kutsal Roma imparatorunun esamisi okunmuyordu. Tarih boyunca unvanın bir görünüp bir kaybolmasının sebebi buydu. Bu yüzden de Kutsal Roma İmparatorluğu, Fransa'nın gerçekleştirdiği siyasi birliği hiçbir zaman sağlayamadı. İmparatorluğun Almanca konuşulan topraklarında yüzlerce krallık, dük-lük, beylik, prenslik ve irili ufaklı şehir devletleri uzunca bir süre yaşayıp gidecekti. Öte yandan zaten meşruiyet sıkıntısı çeken Kutsal Roma'ya asıl darbeyi vuran, *Protestanlık* mezhebinin ortaya çıkması olacaktı.

Mezhep savaşları ve mahvolan Alman diyarları

Habsburgların idaresindeki İspanya ve Avusturya'nın yanı sıra İsveç, Danimarka ve Fransa gibi büyük güçler, *Katolikler* ve *Protestanlar* olarak iki ayrı cephede karşı karşıya geldi. 1618'den başlayarak otuz yıl boyunca, kimilerine küçük Alman prensliklerinin de katıldığı beş büyük savaş yaptılar. 1648'de Protestanların zaferiyle biten ve *Otuz Yıl Savaşı* olarak bilinen bu mezhep savaşlarında milyonlarca Avrupalı ölürken, Hohenzollern Hanedanı'nın kontrolündeki *Brandenburg-Prusya* hariç, Alman topraklarının neredeyse tamamı harabeye döndü.* Bu yıkımdan dolayı bu topraklar, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar süren sefalet ve gerileme dönemine girecekti. Öte yandan Kutsal Roma çatısı altındaki Alman prenslikleri bu savaş sırasında *Katolik* ve *Protestan* olarak karşı karşıya geldikleri için, yaşananlar, aynı zamanda Almanlar arası bir iç savaşı da. Bu dini kapışmayı sona erdiren *Vestfalya Barış Antlaşması*, Kutsal Roma İmparatoru'nun savaş ilan etmesini, vergi ve asker toplamasını

* Güney Almanya kökenli olan Hohenzollern Hanedanı, zaman içerisinde güç merkezini Brandenburg ve Prusya'nın bulunduğu Kuzeydoğu Almanya'ya kaydırmıştı.

yasakladığı için imparatorluk sınırları içindeki Alman prensliklerinin hâlihazırdaki özerkliği, bu süreç sonunda mutlaklık kazanmış, her biri resmi anlamda birer özerk devlete dönüşmüştü.

Kralların egemenliklerini kısıtlayan, *sınır, ulusal egemenlik, diğer devletlerin işlerine karışmama* gibi kavramları piyasaya sürüp Avrupa halklarının ortak bağı olan din faktörünü denklem dışına çıkaran *Vestfalya*, bir bakıma modern zamanları başlatmış; uluslar, devletleşme yoluna girmişti.

Kutsal Roma İmparatorluğu'nun iyice çaptan düştüğü bu şartların ışığında siyasal birliğini tamamlamış olan Fransızlar, hızla Avrupa'nın patronluğuna soyunacaktı. *Almanlar mı?* Onlar büyük güçlerin dayattığı bu barışla daha da güçten düşmüştü. Daha uzunca bir süre irili ufaklı devletçikler altında dağınık yaşamayı sürdürecektik ve bu zaman zarfında en güçlüleri *Prusya*, aradan sıyrılacaktı. Nasıl mı?

Prusya efsanesi doğuyor

Hohenzollern Hanedanı üyesi, *Brandenburg Elektörü* ve *Prusya Dükü* olan *Georg Wilhelm*, 1619-1649 yılları arasında, Alman prensliklerinden biri olan Brandenburg'un yanı sıra Kutsal Roma İmparatorluğu'nun sınırları dışında kalan ve kâğıt üzerinde *Polonya Krallığı*'na tâbi olan *Prusya Düklüğü*'nü idare etmişti. Wilhelm, *Otuz Yıl Savaşı* boyunca pragmatist bir siyaset izlemiş, küçük bir orduya sahip olduğu için hem Katolikleri hem de Protestanları idare etme yoluna giderek topraklarını yıkımdan kurtarmıştı. Ancak savaş sonrasında Almanca konuşan herkes şu gerçeği görmüştü: Dağınık, güçsüz ve diğer büyük güçlerin insafına terk edilmiş durumdaydılar.

Güç demekse ordu demektir...

Bu gerçeği en net görenlerden biri, Wilhelm'in oğlu *Friedrich Wilhelm* oldu. Kolları sıvadı ve Fransızlardan aldığı yardımla güçlü bir ordu kurdu. Ardından bu orduyla, diğer Avrupalı güçlerin *Otuz Yıl Savaşı*'ndan sonra başat güç olarak sivrilen İsveç'i dizginlemek için bu ülkeye karşı giriştiği *Birinci Kuzey Savaşı*'nda İsveç'in yardımına koştu. 1660'ta biten savaş sonunda, gösterdiği üstün performansla Friedrich Wilhelm, *Prus-*

ya *Düklüğü*'nü bağımsız devlet haline getirmeyi başarmıştı. Bu arada, Prusyalıların, beş yıl süren Kuzey Savaşı sırasında gerçekleşen *Varşova Muharebesi*'nde Polonya-Litvanya birlikleri karşında kazandıkları zafer, Prusya askeri geleneğinin başlangıç noktası olacaktı.

Ancak Prusyalıların İsveç'le ittifakı uzun soluklu olmadı. Fransa Kralı XIV. *Louis*'nin yönlendirmesiyle İsveçliler, Brandenburg'u işgal etti. Bunun üzerine Friedrich Wilhelm, bilenmiş ordusuyla, yenilmez gibi görünen İsveçlileri 1675 ve 1678'de peş peşe mağlup ederek hem kendisini hem de Prusya ordusunu bir *efsaneye* çevirdi.

Ordu, ticaret ve eğitimde yaptığı etkileyici reformlarla Prusya'nın çehresini değiştirdiği için Almanlar, Friedrich Wilhelm'i *Büyük Elektör* (der Große Kurfürst) lakabıyla anacaktı. Prusya'nın bir güç olarak ayağa kalkması, aynı zamanda tarihe, Almanca konuşan halkların patronluğunu üstlenmek için Avusturya ile Prusya'nın girişeceği kıyasıya rekabeti özetleyen *Alman Düalizmi* (Deutscher Dualismus) kavramını hediye ediyordu. Prusya efsanesini başlatan Baba *Wilhelm*, Hohenzollern Hanedanı mensubu olduğu için bu rekabet, aynı zamanda Avusturyalı Habsburg ile Alman Hohenzollern ailesinin rekabeti de olacaktı.

1600'lerin sonuna dönersek; evet, Prusyalılar, topraklarını kurtarmışlar ancak Fransızların bu işgaldeki rolünü bir kenara not etmişlerdi. Tüm bu yaşananlar, asli olanın *askeri güç* olduğu gerçeğini bir kez daha Prusyalıların zihnine kazıdı.

Prusya'daki Kral mı, Prusya Kralı mı?

Büyük Elektör'ün oğlu III. *Friedrich* (1657-1713), sahip oldukları güçle unvanları arasında bir uyumsuzluk olduğu fikrindeydi. Daha görkemli bir unvan fena olmazdı. Söz gelimi, *kral* gibi!

Büyük Patron, yani dönemin Kutsal Roma İmparatoru I. *Leopold*, Hohenzollernlerin sekiz bin kişilik bir orduyla İspanyol Veraset Savaşı'nda* Habsburglara destek vermesi karşılığında III. Friedrich'in

* İspanya kralı II. Carlos'un velayet bırakmadan ölümünden sonra Avrupa ülkeleri arasında İspanya topraklarının paylaşımı konusundaki anlaşmazlıktan dolayı ortaya çıkan ve 1702-1714 yılları arasında yaşanan savaştır. Habsburgların Kutsal Roma İmparatorluğu, Fransa ve İspanya'ya karşı savaşıyordu.